

Найбольш выразную міфасімвалізацыю набывае чорны колер. Агульным семантычным кампанентам ва ўспрыманні ўсёй колеравай палітры вершаў чарнобыльскай тэматыкі з'яўляецца перадача пачуццяў болю, смутку і безвыходнасці ў душы лірычнага героя.

Спіс цытуемых крыніц

1. *Бельскі, А. І.* Беларуская літаратура ў кантэксце традыцый і сучаснасці / А. І. Бельскі. — Мінск : Выдавец Зміцер Колас, 2017. — 343 с.
2. Зорка Палын : творы беларускіх паэтаў пра чарнобыльскую трагедыю / уклад. А. І. Бельскага, прадм. С. С. Шушкевіча. — Мінск : Маст. літ., 1993. — 225 с.
3. *Панчанка, П.* Высокі бераг: вершы. Эсэ / П. Панчанка. — Мінск : Маст. літ., 1993. — 238 с.
4. *Панчанка, П.* Горкі жолуд: вершы / П. Панчанка. — Мінск : Маст. літ., 1988. — 63 с.
5. *Бельскі, А.* Пакуль баліць душа : літ.-крыт. арт. / А. Бельскі. — Мінск : Польша, 1995. — 96 с.
6. *Мятліцкі, М.* Чаканне сонца: вершы / М. Мятліцкі. — Мінск : Маст. літ., 1994. — 222 с.
7. *Мятліцкі, М.* Бясмертнік: вершы і паэма: [да 65-годдзя з дня нараджэння аўтара] / М. Мятліцкі. — Мінск : Звязда, 2019. — 446 с.

УДК 808.26 – 541.2

М. І. Дзярках, С. Ф. Бут-Гусаім

Установа адукацыі «Брэсцкі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. С. Пушкіна», Брэст, Рэспубліка Беларусь

ПАЭТОНІМІКОН ГІСТАРЫЧНАЙ ДРАМЫ ЗІНАІДЫ ДУДЗЮК «СКАРЫНА З ПОЛАЦКА»

Уводзіны. Драма (драматургія) — адзін з асноўных родаў літаратуры (разам з эпасам і лірыкай), уяўляе сабой тэкст, які складаецца з рэплік персанажаў і рэмарак аўтара і прызначаны для тэатральнага выканання (часам проста для чытання) [1, с. 242]. Да гістарычнай драматургіі адносяцца творы паводле рэальных гістарычных падзей ці творы, дзеянне якіх разгортваецца на фоне пэўнай гістарычнай эпохі. Гістарычная драма «Скарына з Полацка» ўваскрашае віленскія старонкі жыцця беларускага першадрукара. Перадаючы дух мінуўшчыны, Зінаіда Дудзюк умела раскрывае нацыянальна-культурную інфармацыю ўласных імёнаў.

Мэта прадстаўленай працы — сістэматызацыя структуры паэтонімікону гістарычнай драмы «Скарына з Полацка» з улікам традыцый беларускага нацыянальнага анамастыкону, вызначэнне адметнасці выкарыстання анамастычных сродкаў у кантэксце гістарычнай драматургіі. Актуальнасць прадстаўленай працы абумоўлена тым фактам, што даследаванне анамастычнай прасторы твора Зінаіды Дудзюк ажыццяўлялася з пазіцыі такіх накірункаў сучаснага мовазнаўства, як лінгвакультуралогія і лінгвапрагматыка.

Асноўная частка. У ліку персанажаў твора найперш рэальныя гістарычныя асобы. У рэпліках герояў драмы сустракаюцца *анімы-сучаснікі* — найменні гістарычных дзеячаў, жыццё якіх прыпадае на час разгортвання дзеяння п'есы: імёны **Яна**, біскупа віленскага, караля Чэхіі **Фердынанда**, герцага Прусіі **Альбрэхта**, англійскага караля **Генрыха VIII**, каралевы Рэчы Паспалітай **Боны**, караля **Жыгімонта**. У разважаннях Францыска Скарыны пра мінулае Айчыны і свету ўжыты *анімы-рэтраспекцыі*: рэлігійнага дзеяча Рэфармацыі **Яна Гуса**, вучоных **Мікалая Каперніка**, **Эразма Ратэрдамскага** і **Арыстоцеля**, праваслаўных князёў **Алелькі**, **Гальшанскіх**, **Глінскіх**, напрыклад: «*Мабыць, не дарма праваслаўныя князі Алелька і Гальшанскі склалі галовы ў барацьбе за роўнасць каталікоў і праваслаўных у нашай дзяржаве. Цяпер правы быццам роўныя. Але ж закон, як дышла, куды павярнуў, туды і выйшла. Князі Глінскія спрабавалі дамагчыся самастойнасці краіны, ды не адолелі каралеўскае войска, мусілі ўцякаць. Пэўна, доўга нам яшчэ быць запрэжанымі ў адзін хамут. Дзве дзяржавы, з'яднаныя разам, ніяк не могуць быць роўнымі*» [2, с. 10].

Імёны персанажаў — хрысціянскія анімы іншамоўнага паходжання, запазычаныя з **грэчаскай**: **Хрысціна** (грэч. 'памазанка Божая, Хрыстова' [3, с. 68]), **Мікола** (грэч. 'пераможца народа' [3, с. 34]; **лацінскай**: **Францыск** (лац. 'той, хто адносіцца да франкаў' [3, с. 47]), **Раман** (лац. 'рымскі, рымлянін' [3, с. 40]), **Маргарыта** (лац. 'жамчужына, перліна' [3, с. 44]; **Марцін** (лац. 'той, хто належыць богу Марсу' [3, с. 33]), **старажытнаўрэйскай** моў: **Іван** (ст.-яўр. 'Боская ласка' [3, с. 28]), **Якуб** (ст.-яўр. 'той, хто трымаецца за пятку' [3, с. 50]; **Ганна** (ст.-яўр. 'Боская ласка, дар Божы' [3, с. 58]).

У хрысціянстве імя ўспрымаецца як асаблівая духоўная субстанцыя, што фарміруе асобу чалавека і прадвызначае яго жыццёвы шлях («по имени и житие»). Хрысціянскі пісьменнік і вучоны, Францыск Скарына, выбіраючы імёны сынам, задумваецца над іх глыбінным сэнсам, які прадвызначае лёс сыноў і забяспечвае дапамогу Бога: «*Добры хлопчык атрымаўся, ладны. Назаву яго Іванам у гонар майго брата. Імя гэтае перакладаецца як літасць Бога, няхай творца аберагае нашага сыночка. Няхай расце жывы і здаровы*» [2, с. 50]; «*Здаецца мне, што яму найбольш падыдзе імя Сімяон, што азначае «пачутасць». Хачу, каб ён быў пачуты, зразуметы людзьмі, каб не перажываў адзіноты і занябанаці, каб вялікі свет быў гасцінна расчынены перад ім і прыязна ставіўся да яго*» [2, с. 40].

Адаптуючыся да славянскіх моў, хрысціянскія імёны сталі ўтвараць размоўна-бытавыя і ацэнныя формы. Так, памяншальныя формы (дэмініватывы) сталі выкарыстоўвацца для наймення сяброў, родных людзей, дзяцей, што знайшло адлюстраванне ў рэпліках герояў драмы: «*Не тузайся, Францішак, усё добра. Пакуль я жывы, рабі сваю справу, хлеб надзённы для цябе заўсёды знойдзецца на маім стале*» [2, с. 44]; «*Я буду называць яго Сенья, Сенечка, сыночак мой дарагі і жаданы*» [2, с. 40]. Паводле нормаў сярэднявечнага этыкету імёны герояў ўжываліся ў спалучэнні з паказчыкамі сацыяльнага рангавання: «*Толькі ўчора прыехаў на запрашэнні яго светласці герцага Альбрэхта*» [2, с. 51].

У XVI стагоддзі знатныя роды ў Рэчы Паспалітай ужо мелі **прозвішчы** — афіцыйныя іменаванні, што перадаюцца ў спадчыну і ўказваюць на прыналежнасць чалавека да пэўнай сям'і. Частка прозвішчаў герояў гістарычнай драмы ўтворана ад формаў кананічных асабовых імёнаў, напр.: **Грыцэвіч** (ад размоўнай формы імені **Грыгорый** (грэч. 'пільны' [3, с. 12]), **Алелька** (ад размоўнай формы імені **Аляксандр** (грэч. 'мужны абаронца' [3, с. 10]). Асобныя прозвішчы ўтвораны ад мірскіх празванняў-мянушак адапелятыўнага паходжання, што ўзніклі ад назваў частак цела чалавека (**Чупрыніч**), назваў-указанняў часу з'яўлення дзіцяці на свет (**Субочыч**), назваў прыродных з'яў (**Глінскі**). Сустрэкаюцца і прозвішчы адтапанімічнага паходжання (**Гальшанскі**), Некаторыя героі драмы, якія належаць да шляхецкага саслоўя, маюць двойныя прозвішчы: віленскі купец **Грыцэвіч-Онкавіч**.

Значнае месца ў анамастыконе гістарычнай драматургіі займаюць так званыя «**перыферычныя онімы**»: назвы геаграфічных аб'ектаў, устаноў, кніг, твораў мастацтва, культурных збудаванняў і інш. Стварэнню гістарычнага каларыту спрыяюць ужытыя ў кантэксце драматычнай аповесці **ўстарэлыя тапонімы** — **гістарычныя**, якія з'яўляюцца найменнямі дзяржаў, што зніклі з палітычнай і геаграфічнай карты, напр.: **Масковія**, **Рэч Паспалітая**, **Вялікае Княства Літоўскае**. Светапогляд асветніка і факты яго біяграфіі перадаюць **бібліяныя** «**Другі закон**», **Біблія**, **Святое Пісанне**, «**Апостал**», «**Новы Завет**», дакументам «**Статут Вялікага Княства Літоўскага**», эргонімы **Гасціны Двор у Маскве**, **Кракаўскі ўніверсітэт**. У разважаннях Францыска Скарыны — чалавека, які прысвяціў жыццё пропаведзі Слова Божага праз друкаваную Біблію, — ужываецца **тэонім Бог і агіёнімы (імёны святых)**: «*Найперш вучыць, каб для веры Госпада нашага Ісуса Хрыста ўсялякае спакушэнне перамагалі і ад Бога дапамогі чакалі, бо ён нікога не спакушае, а самі па сабе бываем зласлівыя. Пра тое добрае, што будзе нам дадзена ад Бога, не варта ні пра сябе шмат казаць, ні на іншых гневацца, не словам, але і справаю наказваць веру Хрыстову, для таго занудваці язык свой, убогімі не пагарджаць, міласціну бедным падаваць, бо вера без справы мёртва... Выдатна сказана! Мудрыя людзі пісалі гэтыя кнігі, таму і жыве Святое Пісанне вечно. Толькі мудрасцю трэба чалавеку напаўняць свой розум, а сэрца любоўю да людзей, роднага краю і ўсяго свету. Тады і запануе добры лад на ўсёй зямлі*» [2, с. 11].

Заклучэнне. Найважнейшымі рысамі анамастычнай прасторы гістарычнай драмы Зінаіды Дудзюк «Скарына з Полацка» з'яўляюцца адпаведнасць паэтонімікону твора нацыянальнаму іменаслоўю перыяду панавання кананічных імёнаў. Письменніца так ці інакш звяртае ўвагу чытача (гледчага) на антрапонімы створаных ёю вобразаў праз аўтарскія рэмаркі, дзеянні і ўчынкі герояў, мастацкі кантэкст. Культурна-гістарычную функцыю выконваюць у драме «**перыферычныя**» **онімы** (тапонімы, у тым ліку ўстарэлыя, тэонімы, агіёнімы і інш.), якія з'яўляюцца сродкамі выражэння прасторава-часавых адносінаў у творах, а таксама перадачы светапогляду славутага асветніка.

Спіс цытуемых крыніц

1. Халзиев, В. Е. Драматургия / В. Е. Халзиев // Литературная энциклопедия терминов и понятий / Ин-т науч. инф. по обществ. наукам РАН; под ред. А. Н. Николюкина. — М. 2001. — С. 242—248.
2. Дудзюк, З. І. Скарына з Полацка / З. І. Дудзюк // Гістарычныя драмы. — Брэст, 2016. — С. 3—60.
3. Барыс, С. Як у нас клічуць? : Беларускія імёны / С. Барыс. — Мінск : Медысонт, 2010. — 124 с.

УДК 372.016:81

Н. В. Ермалович¹, Л. Н. Тутнина²

¹Учреждение образования «Барановичский государственный университет»

²Государственное учреждение образования «Гимназия № 1 г. Барановичи», Барановичи, Республика Беларусь

БИНАРНЫЙ ПРАКТИКУМ КАК ИНСТРУМЕНТ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО СТАНОВЛЕНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ-ФИЛОЛОГОВ

Введение. Современный этап развития модернизации образования выдвигает повышенные требования к профессиональной подготовке работников образовательных учреждений. Необходимо готовить компетентных, профессионально мобильных специалистов, умеющих самостоятельно добывать необходимые знания, креативно мыслящих, способных к творческому включению в процесс межличностной коммуникации, знающих реальные достижения и проблемы образовательного процесса современной школы.